

MAGYAR PAEDAGOGIAI TÁRSASÁG.

1928. február 25-i rendes felolvasó ülésünkön *Friml Aladár* elnökölt és *Prohászka Lajos* rendes tagtársunk olvasta fel *A pedagógia mint kultúrfilozófia* című székfoglalóját.

Társaságunk 1928. március 17-én tartotta meg XXXVI. nagygyűlését a következő tárgysorozattal:

I. *Kornis Gyula* elnök felolvasta *A nyári nagy vakáció* című elnöki megnyitóját. (Lásd a 65—73. lapon.)

II. *Barankay Lajos* rendes tag székfoglaló előadást tartott ezzel a címmel: *Integritás és kultúrpolitika.*

III. *Gyulai Agost* titkár felolvasta a Társaságnak 1927. évi működéséről szóló alábbi jelentését:

Tisztelt Nagygyűlés!

A magyar művelődésnek, közelebbről tekintve a magyar irodalomnak és tudományak történetében nagy és nevezetes szerepet játszottak egy század óta a tudós társulások gondolatát széles körben megvalósító irodalmi és tudományos egyesületek. A majdnem félszázados vajúdás után megszületett Magyar Tudós Társaság, vagyis a ma szíves házigazdánként szereplő Magyar Tudományos Akadémia 1825-ben és a Kiszaludv-Társaság 1836-ban, majd a Természettudományi Társulat 1841-ben és az ezek példájára alakult egyéb tudós társulatok a XIX. század folyamán a fővárosban és az ország egész területén olyan szellemi közlekedési hálózatát alkották meg a tudós gondolkodásnak és törekvéseknek hazánkban, melynek fejlődéstörténete különösen jelentős fejezete a XIX. századi magyar művelődés történelmének.

Ezúttal 36-odszor ismét visszatérő ünnepies évi közgyűlésünk alkalmával rá gondolván erre a nagy együttesére a magyar irodalom és tudományosság fejlődésének, örömmel s meglelégedéssel tölthet el bennünket, hogy majdnem 40 év óta a Magyar Paedagogiai Társaság is beletartozik a magyar tudományos egyesületek hatalmas hadseregébe, mely az ismeretek nagy birodalmát a magyar lélek számára meghódítani van hivatva. Társaságunk a magyar életnek egykor boldogabb, később sanyarú éveiben egyaránt törekedett megállani helyét a többiek sorában s úgy érzem, a lefolyt 1927-ik esztendőben sem egészen sikertelenül és érdemtelenül.

Pedig annak ellenére, hogy a magyar oktatásügy és közművelődés életében az utolsó lustrumban, a magyar kultúra vezérének nagyvonalú művelődési politikája nyomán, hatalmas lendület állott be az egyetemektől a tanyai iskolákig, annak ellenére, hogy a közoktatásügy munkásainak szociális hely-

zete is javulóban van, ami bizonyára előnyös visszahatással lesz a tudomány és kultúra ügyére is: a magyar művelődés nehéz évei még nem multak el egészen, a vesztett háború utáni nélkülözések sötétes felhői még nem vonultak el a tudományos társulatok egéről. Még redukált terjedelemben kell megjelennie a legtöbb folyóiratnak, bármennyire áldoz e téren a magyar állam is. A megcsonkított országban erejéhez, anyagi teljesítőképességéhez nehezen visszatérő társadalomnak azok a tagjai, kik a tudományokért szívesen hoztak áldozatokat a multban, ma alig tudják szívük szerint istápolni az érdeklődésük körének megfelelő szakirodalom jelenségeit.

Ezzel a panasszal él ma a legtöbb tudományos egyesület s a legtöbb tudós folyóirat szerkesztősege. Nem kivétel e tekintetben Társaságunk sem, melynek pedig természetesen nagyon sok lehetne a tagja egyrészt a közoktatásügy szolgálatában álló s így a pedagógiai érdeklődés körébe tartozó magyar tanárok és tanítók mintegy 25.000-re menő nagy számánál fogva, másrészt Társaságunk tagsági díjának, illetőleg folyóiratunk előfizetési díjának valóban csekély összege miatt.

E tekintetben — bár a lefolyt év során taggyűjtő akciót is indítottunk a magyar tanárság körében — nem sokkal vagyunk előbbre, mint egy esztendővel ezelőtt. Fájdalommal panaszolom föl itt a köznek színe előtt a magyar tanárság és tanítótság érdeklődésének ezt az újabban mutatkozó meghódíthatatlanságát, mert éppen ebből az okból csupán 4 ívvel növekedhetett meg az előző 1926. évhez képest terjedelme folyóiratunknak, melyben pedig voltaképpen társulati munkánk súlypontját látni óhajtjuk. Még mindig távol állunk folyóiratunk békebeli, évi 40—50 íves köteteitől. Azon a 16 íven azonban, mely rendelkezésünkre állott, szerkesztőnk buzgó és körültekintő munkássága nyomán s elnökünk állandó gondoskodásának folyamánaként eléggé gazdag és sokoldalú tudományos tartalmat sikerült biztosítanunk olvasóközönségünk számára. Itt kell köszönetet mondanunk elnökünk ő méltóságának azért az állandó érdeklődésért és a munkában való részvételért, mellyel nagy tudományos és közéleti elfoglaltsága mellett is egész éven át kísérte folyóiratunkat, még akkor is, mikor a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő excellenciájának hívó szava s kormányzó urunk ő főméltóságának kegye magas vezetői tisztre hívta el őt a magyar tanügyi kormányzat területén. Azóta sem tudjuk eléggé csodálni törhetetlen munkabírását és kiváló szellemét s nem tudjuk eléggé meghálálni azt a nekünk oly kedves áldozatos készségeit, mellyel folyóiratunk ügyeinek intézésében részt vett s részt vesz ma is s mellyel, valamint közben, 1927 folyamán megjelent nagyszabású tudományos műveivel, *A magyar művelődés eszményei* c. kétkötetes monografiájával, továbbá *Kultúra és politika* c. tanulmánygyűjteményével fényt derített szerény Társaságunkra is.

Folyóiratunk 36. kötetének, mely 1927-ben már ötödik éve mint Társaságunk saját kiadványa, az Egyetemi Nyomda sajtóján jelent meg, részletes statisztika szerint következő tartalma volt: Volt benne 14 nagyobb tanulmány, 9 önálló kisebb közlemény, 25 hazai és 25 külföldi könyvismere-

tetés, továbbá a pedagógiai tárgykörből való összes új magyar könyvek és füzetek, összesen 29 mű rövid jellemzéseiben való regisztrálása, 15 pedagógiai tárgyú vegyes cikk és a Társaságnak 8 hivatalos közleménye. Egyik füzetünk, az összevontan megjelent március—júniusi füzet, a Pestalozzi-émlék-ünnep alkalmából egészen a nagy svájci pedagógus emlékének volt szentelve 8 cikkel és a cikkek közül ötnek németnyelvű kivonatával.

Megerősödött folyóiratunk mellett, Társaságunk lefolyt évi életének keretében kell elkönyvelnünk egy becses és nagyon hasznos könyvnek megjelenését is, egyrészt, mert teljesen önzetlen szerkesztője és egybeállítója, nagyrészen írója is az a nagymunkásságú férfiú, ki önkön állva most is vezeti sorainkat, a mi szeretett elnökünk, másrészt, mert kiadója Társaságunk. A könyv anyagi jövedelmének is Társaságunk lesz élvezője. Kornis Gyulának *Magyarország közoktatásügye a világháború óta* c. 35 és félféves nagy kötetéről van szó, mely rövid jellemző cikkekben teljes képet és praktikus útbaigazítást ad minden intézményre, minden törekvése vonatkozólag a címben jelzett tárgykörben. Filmszerűen pereg le benne közoktatásunk jelen életének képe, s kultúrfölnyünknek iskoláink fejlettségében nyilvánuló bizonyítékanyaga összefoglalva áll benne hivatalos és teljesen megbízható adatok alapján ország-világ előtt. Kívánatosnak látszik előttünk, vajha Társaságunknak ez a kiadványa, ha rövidebb fogalmazásban is, legalább kivonatban a nyugati kultúrnyelveken is megjelenhetne, legnemesebb értelemben vett propagandánk szolgálatában.

Társasági életünk programjába tartoztak felolvasó üléseink is. 1927-ben 11 ülést tartottunk: 1 évi közgyűlést, a XXXV. nagygyűlést a Társaság főnnállása óta, 1 elnökségi ülést hivatalos ügyek elintézésére, 1 ünnepi ülést Pestalozzi emlékére, a nagy pedagógusról szóló 3 előadással, 7 rendes és 1 rendkívüli felolvasó ülést. Ez utóbbit szintén Pestalozzi emlékére, Schönebaum Herbert lipcei tanár felolvasásának meghallgatása végett, ki mint vendég *Pestalozzi's Religion* címmel német nyelven tartotta meg az elmúlt év októberében előadását. Az üléseken 2 elnöki megnyitó és 11 felolvasás szerepelt, köztük 4 székfoglaló előadás, és pedig 3 előadás Kornis Gyulától, 1—1 Molnár Oszkártól, Kemény Ferentől, Gyulai Agosttól, Huszti Józseftől, Waldapfel Jánostól, Schönebaum Herbertől, Kenyeres Elemértől és Rácz Lajostól. Felolvasásaink az ünnepi ülések tárgyai kívül a pedagógia rendszereivel, az antik imperializmussal Európa mai kultúrájában, a neohumanizmus történeti fejlődésével, sürgős pedagógiai feladatokkal, a német népiskolai törvényjavaslattal, az új iskolával s annak pedagógiájával és Rousseau pedagógiai eszméinek fejlődésével foglalkoztak.

E változatos pedagógiai témák iránt elég nagy volt közönségünkben az érdeklődés, üléseinket mindenkor sokan látogatták, ami Társaságunk elnökségének nagy meglegedésére szolgált és amit bizonyítékaul is tekintett törekvései helyességének.

A Társaság kebelében végbement személyi változások során meg kell említenünk azokat a kitüntető eseményeket, melyek munkás tagjai révén köz-

vetve fényt és dicsőséget hoztak Társaságunkra is. Elsősorban azt, hogy Társaságunk szeretett volt elnökét, ma tiszteleti elnökét, Fináczy Ernő professzor urat ott tisztelhetette az elmúlt esztendőben az egész világ a magyar tudományos állások legeslegszebbjében, a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem rektori székében, hol nagy elméleti és gyakorlati pedagógiai tapasztalataival nehéz időkben tett és tesz értékes szolgálatot a magyar kultúra ügyének, nemcsak hivatali működésével, hanem példaadó tudományos munkásságával is, mikor teljes odaadással és munkabírással írja és adja ki 1927 őszén folytatólagosan klasszikus értékű neveléstörténetének újabb, immár negyedik kötetét és megírja s előadja az egyetem tanácsának beiktató ülésén a klasszikus nyelvek és irodalmak tanításának kérdéséről szóló, rektori beszédül szolgáló tanulmányát, élete hitvallását ebben a nevezetes kérdésben. Meg kell említenem továbbá itt is azt a dicsőségét Társaságunknak, mely osztályrészüln jut neki elnökének, Kornis Gyula professzor úrnak a közoktatásügyi minisztérium államtitkári székébe való elhívásával, hogy nagy képzettségével, világos gondolkodásával, elméleti pedagógiai ismereteivel, gazdag tapasztalataival, tántoríthatatlan világnézetével és egész energikus egyéniségével irányítólag folyjon be hazánk tanításügyi függő kérdéseinek megoldásába.

Szorosabban vett társasági életünkben ezenkívül a következő személyi változások állottak elő 1927-ben. A Társaság mult évi, XXXV. nagygyűlésén az előző évben megüresedett 4 rendes tagsági helyre a következő pedagógusokat választotta meg zártszámú tagsorának kiegészítésére:

Dr. Rácz Lajost, a sárospataki főiskola rendes tanárát, a magyar filozófiai és pedagógiai irodalom szorgalmas és hivatott munkását, Rousseau életének és munkásságának buzgó kutatóját, folyóiratunknak munkatársát;

Dr. Sik Sándort, a budapesti kegyesrendi főgimnázium tanárát, költőt és író-t, a Szent István-Akadémia és a Kisfaludy-Társaság rendes tagját, a magyar cserkészetnek mint pedagógiai mozgalomnak egyik vezérét és két évtizeddel ezelőtt megalapítóját, az első magyar nemzeti cserkész tábor elnökét, a *Magyar Cserkészvezetők Könyve* c. kiváló mű szerzőjét;

Dr. Prohászka Lajost, a Nemzeti Múzeum Széchenyi-Könyvtárának tisztviselőjét, több filozófiai és pedagógiai tanulmány szerzőjét, folyóiratunknak munkatársát;

Dr. Barankay Lajost, a pécsi felső kereskedelmi iskola tanárát, *A nemzeti közszellem pedagógiája* c. akadémiai pályadíjat nyert mű szerzőjét, folyóiratunknak dolgozótársát.

Társaságunk hivatalos üdvözetével fogadjuk őket ezúttal rendes tagsági minőségükben, miután taggá választásuk elfogadásáról mindannyian szíves szavakkal hálásan biztosítottak bennünket. Egyben szívesen meghívjuk felolvasóasztalunkhoz közülök azokat, kik székfoglaló előadásukat még nem tartották meg. Nemkülönböztetve szívesen látjuk őket folyóiratunk munkatársai körében is.

Az 1927. évi személyi változások rovatába tartozik másodsorban annak megemlítése, hogy számbeli teljességünket és egységünket, sajnos, mint minden évben, megbontotta ezúttal is a zord halál.

Elhunyt tiszteleti tagtársaink közül — bár rendkívül magas életkorban — *Cherven Flóris* címzetes tankerületi főigazgató, a budapesti VIII. kerületi főgimnáziumnak nyugalmazott, egykor nagytekintélyű s tanügyi körökben közkedveltségnek örvendő igazgatója, számos nemzedéknek odaadó, szeretett nevelője, földrajzi tudományös művek és ugyanilyen irányú tankönyvek derék szerzője, a tanügyi adminisztrációnak pedagógiailag is igen képzett elsőrangú munkása, számos ifjú tanári nemzedéknek nemcsak cenzora, hanem a hű kötelességteljesítésben is mindvégig mintaképe. Társaságunknak 1913 óta tiszteleti tagja, kinek emlékét — bár magas életkora miatt régen letűnt az aktív munka teréről — bekövetkezett elmúlásakor s bizonyára még azon túl is sokáig őrzik a mai generációban a jók és nemesek, kiknek lelki alakításában előkelő része volt.

Szintén tiszteletbeli tagjaink sorából távozott el az utóbbi években szerencsétlen körülmények következtében teljesen visszavonult életet élő, egykor nagy szellemi értéket jelentő *Alexander Bernát*, volt egyetemi tanár, a magyar filozófiai és pedagógiai s a magyar esztétikai és kritikai irodalom jelese, sorainkban többünknek egykori igen kedvelt és nagyrabecsült tanára, Társaságunknak alapításától kezdve rendes, 1918 óta tiszteleti, mindenkor munkás tagja, kinek tudós elméje, nagy erudíciója, világos gondolkodása és kitűnő előadása számos tanárgeneráció nevelésében játszott elsőrendű szerepet s kinek kényszerű elhallgatása, immár végleges elnémulása nem csekély veszteséget jelentette a magyar irodalomnak és művelődésnek. Zengjen sírja felett az engesztelő szó s béküljön meg emlékével, a főreértések elmúltával az utókor, melynek minden kételkedés nélkül meg kell becsülnie mindazokat, kik, mint az elhunyt, annyit cselekedtek a nemzeti művelődés előbbreviteléért.

Rendes tagtársaink sorait sem kímélte az elmúlt évben a kegyetlen halál. Kidőltek soraink közül igen magas életkorban, 81 éves korában *Somogyi Géza* nyugalmazott tanítóképző-intézeti igazgató és valamivel ifjabbban *Scherer Sándor* nyugalmazott tanítóképző-intézeti főigazgató, az előbbi 1904 óta, az utóbbi 1917 óta rendes tagja Társaságunknak. Mindketten a magyar tanítóképzés ügyének voltak lelkes és szorgalmas munkásai, éppen abban az időben, mikor a magyar tanítóképzés föllendülése napjait élte, a XIX. század utolsó és a XX. század első évtizedeiben s amikor éppen ilyen valóban odaadó, önzetlen, fáradhatatlan lelkes vezetőkre, képzett gyakorlati pedagógusokra volt szüksége a tanítóképző-intézeteknek, aminők ők ketten voltak. Ezeket az értékes tulajdonságokat jutalmazta bennük Társaságunk, mikor alapszabályai értelmében a pedagógia érdemes gyakorlati művelői közül tagjai sorába választotta őket, Somogyi Gézában külön azokat az érdemeket is, melyeket a pedagógiai irodalomban *Nagybritannia közoktatásügye* címmel megjelent munkájával, azonkívül pedig számos tanügyi lapban, többek között a mi folyóiratunkban is, különösen az amerikai tanügyi viszonyokról írt dol-

gozataival szerzett; Scherer Sándorban pedig azt az érdemes munkát, melyet mint a tanítóképző-intézeteknek a közoktatásügyi minisztériumba beosztott főigazgatója, a tanítóképzők továbbfejlesztésében, az 1923. évi új tanterv és az 1925. évi új tanítóképző-intézeti tantervi utasítások megalkotásában végzett. Scherer Sándornak, ki csak a lefolyt év szeptemberében vonult vissza az aktív működés teréről, Somogyi Gézával szemben nem adta meg a végzet, hogy sokáig élvezhesse a nyugalom derűs napjait, de jutalma megvan a síron túl is, nevét s emlékét nála szerencsésebb társával együtt mindenkor meg fogja említeni a magyar tanítóképzés történetének krónikása.

Felújítván ez alkalommal tőlünk örökre eltávozott négy társunknak emlékezetét, indítványozom a t. Nagygyűlésnek, hogy elhunyt tagjaink emléket jegyzőkönyvünkben is megörökítsük.

Társaságunk mult évi életének történetéhez tartozik anyagi ügyei képeinek megrajzolása is. Ez azonban pénztárosunknak lesz feladata. Az enyém ezzel kapcsolatban csak az, hogy beszámolómba befejezésül a köszönet szavát hangoztassam jötevőinkkel és barátainkkal szemben, kik törekvéseink helyeségének elismerésül az elmúlt évben anyagi segítségét nyújtottak nekünk munkánk zavartalan menetének elősegítésére és biztosítására. Szőljön e köszönet elsősorban dr. Klebelsberg Kunó gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak, azután a Magyar Tudományos Akadémiának és a Székesfőváros Tanácsának. Ő excelleciája pénzbeli szubvencióval, az Akadémia felolvasótermének díjtalan átengedésével, a Székesfőváros folyóiratunk tömeges megrendelésével segítette elő céljaink elérését. Fogadják mind őszinte köszönetünket. Indítványozom köszönetünknek és hálaunknak jegyzőkönyvünkbe iktatását.

Kérem végül a t. Nagygyűlést, szíveskedjék jelentésemet tudomásul venni s indítványaimat elfogadni.

A nagygyűlés tudomásul vette a titkár jelentését és határozattá emelte a benne foglalt indítványokat.

Egyúttal az elnök melegen üdvözölte Gyulai Agostot a Társaság titkári székében, mert ritka egyesület dicsőkedhetik azzal, amivel a mi Társaságunk, hogy 25 éven át ugyanaz a titkár számol be a nagygyűlésen évi működéséről. Köszönetet mond a titkárnak és kéri továbbra is buzgó közreműködését a Társaság érdekében.

A Társaság tagjai nagy tetszéssel fogadták az elnök üdvözőlő szavait és melegen ünnepelték Gyulai Agost titkárt.

IV. *Kemény Ferenc*, a számvizsgálóbizottság elnöke, a maga és *Nagy Zsigmond* számvizsgáló társa nevében előterjesztette jelentését, mely szerint a Társaság számadásai a felülvizsgálat során rendben találtak.

A nagygyűlés a jelentést tudomásul vette s a pénztárosnak a felmentvényt megadta.

V. *Quint József* pénztáros *Böngérfi János* ellenőrrel egyetértőleg előterjesztette a Társaság 1928. évi költségvetési előirányzatát, melyet a Társaság egyhangúlag elfogadott.

VI. Az elnökség javaslata alapján a Társaság a megüresedett két rendes tagsági helyre egyhangúlag megválasztotta a következőket:

1. *Wagner János* tanítóképző-intézeti főigazgatót, jeles magyar botanikust, a botanikai oktatás didaktikájának és az ifjúsági irodalomnak kiváló művelőjét, jó tankönyvek szerzőjét, a magyar tanítónevelésnek régi munkását s jelenleg a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban működő érdemes adminisztratív és pedagógiai irányítóját;

2. *Fekete Józsefet*, a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba beosztott tanítóképző-intézeti tanárt, az újabb tanítóképző-intézeti tanári nemzedék egyik jelesen képzett tagját, az iskolán kívüli oktatás ügyének szakértő munkását, Széchenyi írásainak derék bűvárárt, a *Széchenyi vallomásai és tanításai* c. antológia szerkesztőjét, több pedagógiai folyóiratnak munkatársát.

1928. április 12-én Társaságunk az Uránia-Színházban bemutató előadást tartott. Ez alkalommal *Kornis Gyula* elnök a következő megnyitó beszédet mondotta.

Melegen üdvözlöm a Magyar Paedagogiai Társaság tisztelt tagjait és vendégeinket. Azért jöttünk össze, hogy közvetlenül szemléljük anya- és gyermekvédelmi intézményeit annak a nagy nemzetnek, amely nemcsak földrajzilag, de lélekben is a hatalmas antik római impérium méltó örököse s amely először nyújtott szívből kezet a világháború után letiport nemzetünknek. Ez a képsorozat bevezet bennünket az olasz anyák és gyermekek kedves világába. Látni fogjuk, hogy az olasz állam és társadalom milyen szerető gondossággal honorálja az olasz anyáknak az európai népesedési statisztika tanúsága szerint legnagyobb termékenységét; a faji géniusz milyen féltő gondal óvja a nemzet jövőre reményességét, az olasz terebélyes néptörzs frissen hajtó új levélkeit és kis gallyait. Az e célra szolgáló modern intézmények mintául szolgálhatnak az egyke szűjától rágott és életerejében megtámadott magyar fatörzsnek is.

Hálás köszönet *Waermer Erzsébet* úrhölgynek, hogy kegyes volt az olasz anya- és gyermekvédelmi intézmények bemutatására vállalkozni.

Üdv a nemes olasz nemzetnek, amelynek nagy jelene annyira méltó csodálatos történetéhez s amely ilyen intézményekkel céltudatosan biztosítja jövőre nagyságát.

A megnyitó beszéd után *Waermer Erzsébet* (Róma) olvasott fel ezzel a címmel: *Az Új-Olaszország és Róma a gyermekéért*. A felolvasás végétől pedig bemutatásra kerültek Róma gubernatoratusának cineteca-filmjei.